

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-32>

УДК 341.231.14+341.1

ФОМІНА Л. О.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету

E-mail: l.fomina@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

ДІЯЛЬНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР ООН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ

АНОТАЦІЯ. *Вступ.* Стаття присвячена питанню щодо діяльності спеціальних процедур Організації Об'єднаних Націй у забезпеченні і просуванні права на достатній життєвий рівень (Спеціальний доповідач з питань про достатнє житло як компонент права на достатній життєвий рівень, а також про право на недискримінацію в цьому контексті, Спеціальний доповідач з питань щодо права на харчування, Спеціальний доповідач з питань прав людини на безпечну питну воду та санітарні послуги).

Короткий зміст основних результатів дослідження. Вказано, що спеціальні процедури є незалежними експертами з прав людини, які наділені повноваженнями звітувати і надавати консультації щодо прав людини з тематичної чи країнової точки зору. Система спеціальних процедур є центральним елементом правозахисного механізму Організації Об'єднаних Націй і охоплює всі права людини: громадянські, культурні, економічні, політичні та соціальні. Спеціальні доповідачі виконують свої обов'язки в особистій якості, не є співробітниками ООН, їх незалежний статус має вирішальне значення для того, щоб вони могли виконувати свої функції з повною неупередженістю. Зазначено, що основні методи роботи спеціальних доповідачів охоплюють: подання щорічних доповідей, взаємодію з державами та іншими зацікавленими сторонами щодо заявлених випадків порушень прав, які охоплюються мандатом спеціального доповідача, здійснення візитів до країн, підготовку та публікацію тематичних доповідей, розгляд скарг щодо ймовірних порушень прав за процедурою повідомлень тощо. Акцентовано, що країнові візити є важливою складовою мандатів, метою яких є отримання інформації з перших рук та надання рекомендацій державам.

Висновок. Підсумовано, що незважаючи на значний внесок спеціальних процедур у сфері захисту права на достатній життєвий рівень, їхня ефективність залишається вразливою до зовнішніх факторів, як-от: залежність від політичної волі держав, обмеженість ресурсів, потенційна політизація їхньої роботи. Означене вимагає ефективної співпраці держав зі спецдоповідачами під час їх візитів до країн та у відповідь на повідомлення; зміцнення механізмів подальшого контролю для моніторингу виконання рекомендацій спеціальних процедур; поглиблення міжмандатної співпраці, що дозволить більш цілісно вирішувати взаємопов'язані виклики, розробляти комплексні рішення та уникати дублювання в діяльності.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: *житло, мандатарій, міжнародні організації, права людини, правозахисний механізм, харчування*

Як цитувати: Фоміна Л. О. Діяльність спеціальних процедур ООН у сфері забезпечення права на достатній життєвий рівень. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право».* 2025. Вип. 40. С. 284-291. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-32>

In cites: L.O. Fomina (2025). Activities of the un special procedures in the field of ensuring the right to an adequate standard of living. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law",* (40), P. 284-291. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-40-32> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Спеціальні процедури Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) відіграють важливу роль в універсальній системі захисту та заохочення прав людини.

Ці незалежні експерти та робочі групи, призначені Радою з прав людини, слугують очима та голосом міжнародної спільноти, реагуючи на порушення прав людини в конкретних країнах або в межах тематичних мандатів. Їхня діяльність є ключовою для моніторингу,

звітування та надання рекомендацій щодо покращення ситуації з правами людини в усьому світі.

Діяльність спеціальних процедур є багатогранною і включає в себе збір та аналіз інформації про ситуацію з правами людини в рамках мандатів шляхом проведення візитів до країн, зустрічі з представниками влади, громадянського суспільства та жертвами порушень; підготовку тематичних доповідей, в яких

висвітлюються виявлені проблеми та надаються конкретні рекомендації; реагування на індивідуальні випадки та системні порушення тощо.

Разом з тим, незважаючи на свою ключову роль у захисті прав людини, система спеціальних процедур ООН не позбавлена певних недоліків та часом стикається з низкою викликів, які можуть обмежувати її ефективність. Розуміння цих проблем є важливим для об'єктивної оцінки їхньої роботи та пошуку шляхів посилення їхнього впливу.

Стан наукового дослідження теми. Питання захисту прав людини на міжнародному універсальному рівні, зокрема окремі аспекти діяльності спеціальних доповідачів Організації Об'єднаних Націй, були предметом наукового інтересу таких дослідників: С. Асірян, М. Буроменський, С. Карвацька, Є. Реньов, Т. Сироїд, С. П. Субеді, С. Вітлі, А. Нолан, Р. Фрідман, Т. Мерфі та ін. Проте, питання щодо діяльності спеціальних процедур у сфері забезпечення та просування права на достатній життєвий рівень потребує подальшого ґрунтовного дослідження.

Мета дослідження – розкрити повноваження та методи роботи спеціальних процедур Організації Об'єднаних Націй у сфері забезпечення права на достатній життєвий рівень.

Основні результати дослідження. «Спеціальні процедури» Ради ООН з прав людини – це незалежні експерти з прав людини, які мають повноваження звітувати та надавати консультації щодо прав людини з тематичної чи країнової точки зору. Система спеціальних процедур є центральним елементом правозахисного механізму Організації Об'єднаних Націй і охоплює всі права людини: громадянські, культурні, економічні, політичні та соціальні [1].

Спеціальні доповідачі, незалежні експерти та члени робочих груп призначаються Радою з прав людини і виконують свої обов'язки в особистій якості. Вони зобов'язуються підтримувати незалежність, ефективність, компетентність і цілісність через чесність, неупередженість і добросовісність. Спецдоповідачі не є співробітниками ООН і не отримують фінансової винагороди, однак їх незалежний статус має вирішальне значення для того, щоб вони могли виконувати свої функції з повною неупередженістю [1].

На думку С. П. Субеді, С. Вітлі та ін. інститут спеціальних доповідачів ООН з прав людини, відомий як спеціальні процедури, протягом тривалого часу відіграв важливу роль у просуванні та захисті прав людини в

найскладніших обставинах і з найскладніших питань. Протягом останніх трьох десятиліть вони здійснювали не лише моніторинг і встановлення фактів, а й нормотворчу діяльність. Їм належить заслуга у значному впливі на розробку, тлумачення та імплементацію міжнародного права в галузі прав людини, а також у донесенні правозахисної діяльності ООН до звичайних людей у всьому світі [2, с. 155].

А. Нолан, Р. Фрідман і Т. Мерфі також відзначають значущість системи спеціальних процедур як ключового елементу міжнародної системи захисту і просування прав людини [3].

Так, система спеціальних процедур Ради з прав людини включає значну кількість тематичних мандатів, які зосереджені на конкретних питаннях та ситуаціях у сфері прав людини. Окремі «спеціальні процедури» безпосередньо стосуються різних компонентів права на достатній життєвий рівень, як-от: Спеціальний доповідач з питання про достатнє житло як компонента права на достатній життєвий рівень, а також про право на недискримінацію в цьому контексті, Спеціальний доповідач з питання щодо права на харчування, Спеціальний доповідач з питань прав людини на безпечну питну воду та санітарні послуги та ін.

Мандат Спеціального доповідача з питання щодо права на харчування був спочатку започаткований Комісією з прав людини у квітні 2000 року резолюцією 2000/10. Після заміни Комісії Радою з прав людини в червні 2006 року, мандат був схвалений і продовжений Радою в її резолюції 6/2 від 27 вересня 2007 року.

Спеціальний доповідач здійснює свій мандат за допомогою різних засобів і заходів, серед яких: подання щорічних доповідей Раді з прав людини і Генеральній Асамблеї про заходи і дослідження, проведені з метою здійснення мандата; моніторинг ситуації у сфері права на харчування в усьому світі; визначення загальних тенденцій щодо права на харчування та відвідування країн; взаємодія з державами та іншими зацікавленими сторонами щодо заявлених випадків порушень права на харчування (включно з коментарями щодо законодавства і політики) та інших питань, які стосуються мандата; заохочення всебічного здійснення права на харчування через діалог з відповідними суб'єктами через участь у семінарах, конференціях та експертних засіданнях тощо.

Важливою складовою мандату Спеціального доповідача є візити до країн, з метою отримання інформації з перших рук про право на харчування, звітування про зроблені висновки в дусі співпраці та допомоги, надання ре-

комендацій щодо поліпшення ситуацій, визначених як питання, що викликають занепокоєння.

Так зокрема, Спеціальний доповідач з питання про право на харчування Хіلال Елвер здійснила офіційну поїздку до Італії у січні 2020 року на запрошення уряду країни. За підсумками візиту Спецдоповідачем було підготовлено доповідь, в якій надано оцінку здійснення права на достатнє харчування в країні та висловлено рекомендації уряду й іншим відповідним зацікавленим сторонам.

Спеціальний доповідач акцентувала увагу на низці питань, як-от: правова та політична структура права на харчування, огляд сільськогосподарської системи, бідність, соціальний захист та продовольча допомога, ожиріння та нездорове харчування, програми шкільного харчування / шкільні їдальні, внесок Італії у глобальну продовольчу політику тощо. Рекомендації Спецдоповідача включали пропозицію прийняти комплексний рамковий закон, який має міждисциплінарну спрямованість і враховує заснований на правах людини підхід до продовольчої безпеки та продовольчого суверенітету; перейти від благодійного підходу до повної реалізації права на харчування з метою ліквідації голоду та продовольчої небезпеки; прийняти національний рамковий закон для програм шкільного харчування, який передбачає фінансування для боротьби з нерівністю між муніципалітетами та забезпечення доступу всіх учнів до шкільних їдалень; вжити необхідних гендерно-чутливих правових та бюджетних заходів для забезпечення того, щоб жінки в аграрному секторі повною мірою користувалися своїми правами людини та мали доступ до стандартів гідної праці; доповнити статистику бідності спеціальною статистикою продовольчої бідності; створити ефективні механізми контролю за субсидіями в рамках Спільної аграрної політики, щоб забезпечити надання коштів реальним фермерам; підтримати доходи дрібних фермерів через прямі виплати першого компоненту Спільної аграрної політики з метою зменшення їхніх виробничих витрат тощо [4].

17 квітня 2000 року Комісія з прав людини прийняла резолюцію 2000/9, в якій постановила призначити, спочатку на три роки, Спеціального доповідача, мандат якого зосереджений на достатньому житлі як компоненті права на достатній життєвий рівень. З 2003 року мандат регулярно поновлюється Радою з прав людини кожні три роки.

Востаннє мандат, викладений у резолюції 15/18, був продовжений у 2023 році резо-

люцією 52/10 Ради з прав людини. Резолюція 52/10 додатково уповноважує Спеціального доповідача з питання про достатнє житло як компонент права на достатній життєвий рівень, а також про право на недискримінацію в цьому контексті, взаємодіяти з державами з метою поступового досягнення права на достатнє житло, Нової програми розвитку міст і пов'язаних з житлом Цілей сталого розвитку, консулюватися з організаціями громадянського суспільства та іншими зацікавленими сторонами і працювати в тісній співпраці з іншими спеціальними процедурами та допоміжними органами Ради з прав людини, відповідними органами Організації Об'єднаних Націй, договірними органами та регіональними правозахисними організаціями. Резолюція також уповноважує Спеціального доповідача приділяти особливу увагу правам людини та основоположним свободам, зокрема, жінок, дітей, молоді, людей похилого віку, осіб з інвалідністю та осіб, які перебувають у вразливих ситуаціях, а також враховувати гендерну перспективу при виконанні свого мандату.

Сфера дії мандату спецдоповідача включає в себе: сприяння повній реалізації права на достатнє житло як компонента права на достатній життєвий рівень; виявляти види передової практики, а також проблеми і перешкоди на шляху до повної реалізації права на достатнє житло, прогалини в захисті у цій сфері; приділяти особливу увагу практичним рішенням щодо здійснення прав, які мають відношення до цього мандата; застосовувати гендерний підхід, у тому числі за допомогою виявлення гендерних проблем на шляху здійснення права на достатнє житло; враховувати потреби осіб, які перебувають у вразливому становищі, а також осіб, які належать до маргіналізованих груп; працювати в тісній співпраці, уникаючи непотрібного дублювання, з іншими спеціальними процедурами та допоміжними органами Ради, відповідними органами ООН, договірними органами та регіональними правозахисними механізмами тощо [5].

З моменту заснування мандату Спеціального доповідача з права на достатнє житло відповідні мандатарії здійснили численні візити до країн і представили різні тематичні доповіді до Комісії з прав людини, а пізніше – до Ради з прав людини та Генеральної Асамблеї ООН.

Значний внесок цього мандата, зокрема за часів колишнього Спеціального доповідача Лейлані Фархи, включає «Керівні принципи щодо реалізації права на належне житло». Ці Керівні принципи, розроблені на основі вели-

кого досвіду та консультацій, надають державам комплексний набір заходів для реалізації у ключових сферах, що викликають занепокоєння. Ці сфери включають бездомність, недоступність житла, міграцію, виселення, вплив зміни клімату на житло, покращення неформальних поселень, вирішення проблеми нерівності та регулювання бізнесу, пов'язаного з житлом, з метою відновлення житла як фундаментального права людини.

Крім вищевказаних повноважень, Спецдоповідач може розглядати скарги щодо ймовірних порушень права на достатнє житло, зокрема в ситуаціях, коли такі порушення можуть мати місце в майбутньому. Такі скарги розглядаються за процедурою повідомлень спеціальних процедур.

Скарги можуть стосуватися як окремих випадків, так і законопроектів, законів, політики та практики, які можуть не відповідати праву на достатнє житло. Спеціальний доповідач може діяти за такими скаргами незалежно від того, підписала чи ратифікувала відповідна держава конкретний міжнародний договір з прав людини чи ні.

Так, приміром, Спеціальний доповідач з питання про достатнє житло як складову права на достатній життєвий рівень та про право на недискримінацію в цьому контексті та Спеціальний доповідач з питання про крайню бідність і права людини звернулися з повідомленням до Уряду Італії щодо статті 10 Законопроекту 1236 про «внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів з метою боротьби зі свавільним зайняттям майна, що використовується як житло».

Спецдоповідачі висловили припущення, що в разі прийняття закону, він може призвести до криміналізації дій певних осіб, які перебувають у скрутному становищі і не можуть сплачувати орендну плату, а також до зменшення процесуальних гарантій захисту мешканців житла від виселення їх на вулицю. У зв'язку з цим було рекомендовано Парламенту й Уряду Італії переглянути законопроект 1236 та, зокрема, його статтю 10 включно із поглибленою оцінкою потенційного впливу такого заходу на вразливих осіб і домогосподарства задля уникнення будь-якої потенційної криміналізації осіб, які перебувають у вразливому становищі або є бездомними, а також для забезпечення відповідності запропонованих положень міжнародним зобов'язанням Італії у галузі прав людини [6].

В іншому повідомленні, до Сполучених Штатів Америки, Спеціальний доповідач з питання достатнього житла як складової права

на достатній життєвий рівень, а також права на недискримінацію в цьому контексті та Незалежний експерт з питань здійснення всіх прав людини літніми людьми звернулися у зв'язку з отриманою інформацією про неминучу загрозу примусового виселення семи домогосподарств, які самоідентифікують себе як корінний народ нуксак, без належної правової процедури та без належного врахування їхнього права на проживання. Вони акцентували уваги на тому, що такі примусові виселення становитимуть порушення права на достатнє житло, в тому числі з точки зору доступності та гарантій володіння житлом, а також свободи вибору місця проживання [7].

У цьому контексті слід зауважити, що незважаючи на надсилання повідомлень державам щодо ймовірних порушень прав людини, багато з цих повідомлень залишаються без відповіді або ж повністю ігноруються. Таким чином, постійне невиконання державами рекомендацій та висновків спеціальних доповідачів є суттєвою проблемою.

Мандат Спеціального доповідача з питань прав людини на безпечну питну воду та санітарні послуги був спочатку затверджений Радою ООН з прав людини в березні 2008 року як Незалежного експерта з питання про правозахисні зобов'язання, пов'язані з доступом до безпечної питної води та санітарних послуг. Надалі, в березні 2011 року Рада продовжила мандат та змінила назву на Спеціального доповідача з питань прав людини на безпечну питну воду та санітарні послуги.

Спеціальний доповідач наділений низкою вагомих повноважень: розвивати діалог з урядами, органами ООН, приватним сектором, місцевими органами влади, національними установами з прав людини, організаціями громадянського суспільства та академічними інститутами для виявлення і поширення передової практики, пов'язаної з доступом до безпечної питної води та санітарних питань та для обміну думками з цього питання; формулювати рекомендації, які могли б сприяти реалізації Цілей у сфері розвитку, сформульованих у Декларації тисячоліття, зокрема мети 7; застосовувати гендерний підхід, зокрема шляхом виявлення факторів уразливості гендерного характеру; працювати в тісній співпраці, уникаючи при цьому непотрібного дублювання, з іншими спеціальними процедурами та допоміжними органами Ради, відповідними органами ООН, договірними органами та з урахуванням думок інших зацікавлених сторін, включаючи відповідні регіональні механізми [8].

Також Спецдоповідач проводить тематичні дослідження, здійснює місії до країн, збирає передовий досвід і працює з фахівцями з питань розвитку над реалізацією прав на воду та санітарні послуги.

Варто зазначити, що під час країнових візитів експерти намагаються отримати уявлення про реалізацію прав, охоплених їхніми мандатами, а також про більш загальну ситуацію з правами людини, зустрічаючись з представниками уряду, жертвами та членами громадянського суспільства. Ці візити можуть бути «офіційними» (на запрошення уряду) або «неофіційними» (часто пов'язаними з конференцією або заходом, організованим неурядовими організаціями або університетом). Наприкінці офіційного візиту, а відміну від неофіційного або «академічного», експерти надають рекомендації та подають звіт (довідку) до Ради з прав людини [9, с. 6].

Зокрема, Спецдоповідач з питань прав людини на безпечну питну воду та санітарні послуги здійснює візити до країн з метою вивчення ситуації з водою та санітарією на національному рівні, визначення належної практики і надання рекомендацій уряду щодо кроків з метою покращення доступу та забезпечення захисту прав людини, пов'язаних із водою і санітарією. Так, у 2024 року Спецдоповідач здійснив візит до Канади, під час якого зустрівся з представниками федерального уряду, корінними народами, представниками організацій громадянського суспільства, академічних кіл та з представниками нафтової і гірничодобувної промисловості. Результатом візиту стало прийняття доповіді, в якій було висвітлено інституційну, правову, адміністративну та фактичну ситуацію в рамках відповідного мандату і констатовано, що незважаючи на беззаперечний прогрес у забезпеченні прав на воду та санітарію, розрізнені обов'язки залишаються серйозною проблемою, що ставить під загрозу права корінних народів та інших уразливих груп населення. Ця проблема ускладнюється відсутністю національного законодавства, яке б визнавало право людини на воду та санітарію [10].

Важливо зауважити, що контроль за виконанням доповідей має центральне значення для співпраці і діалогу між Спеціальним доповідачем та державами. З цією метою Спеціальний доповідач використовує анкету як інструмент для отримання інформації, необхідної для оцінки стану виконання рекомендацій [11].

Також Спеціальний доповідач, у межах свого мандату, здійснює підготовку та публікацію тематичних доповідей, які спрямовані на

здійснення аналізу поточної ситуації у сфері забезпечення права на воду та санітарні послуги, виокремлення існуючих перешкод у реалізації права на воду, зокрема найуразливіших груп населення, надання відповідних рекомендацій державам та іншим зацікавленим особам.

Зокрема, Доповідь A/79/190 була присвячена питанню щодо зв'язку між їжею і водою з точки зору прав людини в аспекті навколишнього середовища та охорони здоров'я. У доповіді Спецдоповідач стверджує, що в той час як глобальні кризи води та продовольства часто пояснюються дефіцитом, їх вирішення є головним чином проблемою управління. Відповідно, вирішальне значення має розробка нових стратегій управління, заснованих на правах людини, включаючи забезпечення сталості екосистем і демократичне управління основними ресурсами. Доповідачем також запропоновано агроекологічний перехід, який інтегрує перспективу прав людини в продовольчі системи та управління водними ресурсами, пов'язуючи права людини на воду та їжу і вирішуючи проблеми сталого розвитку та управління глобальною продовольчою і водною кризами, особливо в контексті зміни клімату [12].

Інша доповідь стосувалася питання води як аргументу для миру, побратимства та співпраці (A/78/253). У даній доповіді Спецдоповідач акцентував на тому, що асиметрія влади, неадекватне та безвідповідальне застосування принципу національного суверенітету, зростаючий вплив зміни клімату та обмеження міжнародного права ускладнюють розробку транскордонних угод, які дозволяють сталі та справедливі управління транскордонними водами, створюючи серйозні ризики для людської безпеки сотень мільйонів людей, спричиняючи масові міграції і серйозні ризики дестабілізації в цілих регіонах. Задля подолання цих викликів, мандатарій висловив пропозицію щодо необхідності переходу від традиційних підходів управління водою як ресурсом до екосистемних і заснованих на правах людини підходів [13].

Попередні доповіді також були присвячені питанням щодо права людини на безпечну питну воду та санітарні умови людей, які живуть у бідних сільських районах (A/77/167), права людини на безпечну питну воду та санітарію корінних народів (A/HRC/51/24), зміні клімату та права людини на воду та санітарію (2022) тощо.

Висновки. Таким чином, можемо дійти висновку, що спеціальні процедури ООН віді-

грають невід'ємну та багатогранну роль у забезпеченні права на достатній життєвий рівень. Спеціальні доповідачі, які володіють глибокими знаннями та досвідом у відповідних сферах прав людини, часто можуть реагувати більш оперативно на виникаючі кризи та ситуації, що викликають занепокоєння. Методи роботи спеціальних доповідачів включають подання щорічних доповідей Раді з прав людини та Генеральній Асамблеї ООН про проведені заходи та дослідження, здійснення візитів до країн для отримання інформації з перших рук та надання рекомендацій; співпрацю з державами та іншими зацікавленими сторонами щодо порушень права на харчування, на достатнє житло і воду тощо; проведення тематичних досліджень, які сприяють кращому розумінню та реалізації права на достатній життєвий рівень.

Через візити до країн, процедури повідомлень та тематичні доповіді, спецдоповідачі не лише виявляють прогалини у забезпеченні права на достатній життєвий рівень, а й нада-

ють державам практичні вказівки щодо виконання їхніх зобов'язань.

Однак, незважаючи на значний внесок спеціальних процедур, їхня ефективність залишається вразливою до зовнішніх факторів. Залежність від політичної волі держав, обмеженість ресурсів, потенційна політизація їхньої роботи можуть підірвати їхній вплив.

Ці виклики підкреслюють постійний розрив між нормативним мандатом та фактичною можливістю забезпечення його виконання.

Посилення ролі спеціальних процедур у забезпеченні права на достатній життєвий рівень вимагає ефективної співпраці держав зі спецдоповідачами під час їх візитів до країн та у відповідь на повідомлення; зміцнення механізмів подальшого контролю для моніторингу виконання рекомендацій спеціальних процедур; поглиблення міжмандатної співпраці, що дозволить більш цілісно вирішувати взаємопов'язані виклики, розробляти комплексні рішення та уникати дублювання в діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.UN Special Procedures of the Human Rights Council. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council/special-procedures-human-rights-council> (дата звернення: 15.10.2025).
- 2.Surya P. Subedi, Steven Wheatley, Amrita Mukherjee, Sylvia Ngane. The role of the special rapporteurs of the United Nations Human Rights Council in the development and promotion of international human rights norms. *The International Journal of Human Rights*. 2011. Vol. 15, No. 2. Pp. 155–161. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13642987.2011.537463?needAccess=true> (дата звернення: 15.10.2025).
- 3.Nolan, A., Freedman, R., & Murphy, T. (Eds.). *The United Nations Special Procedures System*. Leiden, The Netherlands: Brill / Nijhoff. 2017. DOI <https://doi.org/10.1163/9789004304703> (дата звернення: 15.10.2025).
- 4.Report of the Special Rapporteur on the right to food: Visit to Italy. A/HRC/43/44/Add.5. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/43/44/Add.5> (дата звернення: 15.10.2025).
- 5.Resolution adopted by the Human Rights Council 15/8 Adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, A/HRC/RES/15/8. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/15/8> (дата звернення: 15.10.2025).
- 6.Mandates of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context and the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, Ref.: OL ITA 1/2025. URL: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29640> (дата звернення: 15.10.2025).
- 7.Mandates of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context and the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Ref.: AL USA 28/2024. URL: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29538> (дата звернення: 15.10.2025).
- 8.Human Rights Council Resolution 7/22. Human rights and access to safe drinking water and sanitation. URL: https://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_7_22.pdf (дата звернення: 15.10.2025).
- 9.A Practical Guide to the UN Special Procedures. International Service for Human Rights. International Service for Human Rights, 21 p. URL: https://ishr.ch/sites/default/files/documents/a_practical_guide_to_the_un_special_procedures_final.pdf (дата звернення: 15.10.2025).
- 10.UN: Country visits Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation A/HRC/57/48/Add.1. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-water-and-sanitation/country-visits> (дата звернення: 15.10.2025).
- 11.UN: Follow-up analysis of official country visits Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-water-and-sanitation/follow-analysis-official-country-visits> (дата звернення: 15.10.2025).
- 12.Report of the Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation, Pedro Arrojo Agudo (The water/food nexus: a human rights perspective), A/79/190. URL: <https://docs.un.org/en/A/79/190> (дата звернення: 15.10.2025).
- 13.Report of the Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation, Pedro Arrojo Agudo (Water as an argument for peace, twinning and cooperation), A/78/253. URL: <https://docs.un.org/en/A/78/253> (дата звернення: 15.10.2025).

L.O. FOMINA

Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of International and European Law,
School of Law

E-mail: l.fomina@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8756-4006>

V. N. Karazin Kharkiv National University
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

ACTIVITIES OF THE UN SPECIAL PROCEDURES IN THE FIELD OF ENSURING THE RIGHT TO AN ADEQUATE STANDARD OF LIVING

ANNOTATION. *Introduction.* This article is dedicated to the activities of the United Nations Special Procedures in ensuring and promoting the right to an adequate standard of living (the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context; the Special Rapporteur on the right to food; and the Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation).

Summary of the main results of the study. It is noted that the Special Procedures are independent human rights experts who are empowered to report on and provide advice regarding human rights, either from a thematic or a country-specific perspective. The Special Procedures system is a key element of the United Nations' human rights mechanism, covering all human rights: civil, cultural, economic, political and social. Special Rapporteurs fulfil their duties in their personal capacity and are not UN staff members. Their independent status is crucial in enabling them to perform their functions with complete impartiality. The article outlines the main working methods of Special Rapporteurs, which include submitting annual reports; engaging with states and other stakeholders on alleged cases of rights violations within their mandate; undertaking country visits; preparing and publishing thematic reports; and reviewing complaints regarding alleged rights violations through communications procedures. It is emphasised that country visits are a vital component of the Special Procedures' mandates, aimed at obtaining first-hand information and providing recommendations to states.

Conclusion. Despite their significant contribution to protecting the right to an adequate standard of living, the effectiveness of Special Procedures remains vulnerable to external factors, such as dependence on the political will of states, limited resources and the potential politicisation of their work. It requires effective cooperation between states and special rapporteurs during their visits to countries and in response to reports; strengthening follow-up mechanisms to monitor the implementation of special procedures' recommendations; deepening inter-mandate cooperation, which will allow for a more comprehensive approach to interrelated challenges, the development of comprehensive solutions and the avoidance of duplication of activities.

KEY WORDS: *housing, mandate holder, international organisations, human rights, human rights mechanism, nutrition.*

REFERENCES

1. UN Special Procedures of the Human Rights Council. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council/special-procedures-human-rights-council> (дата звернення: 15.10.2025).
2. Surya P. Subedi, Steven Wheatley, Amrita Mukherjee, Sylvia Ngane. The role of the special rapporteurs of the United Nations Human Rights Council in the development and promotion of international human rights norms. *The International Journal of Human Rights*. 2011. Vol. 15, No. 2. Pp. 155–161. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/13642987.2011.537463?needAccess=true> (date of application: 15.10.2025).
3. Nolan, A., Freedman, R., & Murphy, T. (Eds.). *The United Nations Special Procedures System*. Leiden, The Netherlands: Brill / Nijhoff. 2017. DOI <https://doi.org/10.1163/9789004304703> (дата звернення: 15.10.2025).
4. Report of the Special Rapporteur on the right to food: Visit to Italy. A/HRC/43/44/Add.5. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/43/44/Add.5> (date of application: 15.10.2025).
5. Resolution adopted by the Human Rights Council 15/8 Adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, A/HRC/RES/15/8. URL: <https://docs.un.org/en/A/HRC/RES/15/8> (date of application: 15.10.2025).
6. Mandates of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context and the Special Rapporteur on extreme poverty and human rights, Ref.: OL ITA 1/2025. URL: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29640> (date of application: 15.10.2025).
7. Mandates of the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context and the Independent Expert on the enjoyment of all human rights by older persons, Ref.: AL USA 28/2024. URL: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=29538> (date of application: 15.10.2025).
8. Human Rights Council Resolution 7/22. Human rights and access to safe drinking water and sanitation. URL: https://ap.ohchr.org/documents/E/HRC/resolutions/A_HRC_RES_7_22.pdf (date of application: 15.10.2025).
9. A Practical Guide to the UN Special Procedures. International Service for Human Rights. International Service for Human Rights, 21 p. URL: https://ishr.ch/sites/default/files/documents/a_practical_guide_to_the_un_special_procedures_final.pdf (date of application: 15.10.2025).
10. UN: Country visits Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation A/HRC/57/48/Add.1. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-water-and-sanitation/country-visits> (date of application: 15.10.2025).

11. UN: Follow-up analysis of official country visits Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-water-and-sanitation/follow-analysis-official-country-visits> (date of application: 15.10.2025).

12. Report of the Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation, Pedro Arrojo Agudo (The water/food nexus: a human rights perspective), A/79/190. URL: <https://docs.un.org/en/A/79/190> (date of application: 15.10.2025).

13. Report of the Special Rapporteur on the human rights to safe drinking water and sanitation, Pedro Arrojo Agudo (Water as an argument for peace, twinning and cooperation), A/78/253. URL: <https://docs.un.org/en/A/78/253> (date of application: 15.10.2025).

The article was received by the editors 27.09.2025
The article is recommended for printing 24.11.2025

The article was revised 01.11.2025
This article published 30.12.2025